

VESELÉ VELIKONOCE

Recepty · zvyky · tradice

Michaela Zindelová

xyz

Veselé Velikonoce

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.xyz.cz

www.albatrosmedia.cz

Michaela Zindelová

Veselé Velikonoce – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

VESELÉ VELIKONOCE

VESELÉ VELIKONOCE

Recepty · zvyky · tradice

Michaela Zindelová

xyz

Obsah

Úvodem / 9

Přehled významných velikonočních dní
v centru pozornosti celého roku / 11

Krok za krokem – Symboly a názvosloví / 36

Významné svátky velikonočního času / 90

Pranostiky, říkadla a pověry / 100

Velikonoční čas v dílech klasiků / 106

Velikonoce ve světě / 112

Tradiční výzdoba / 134

Velikonoční recepty / 144

Vejce ve všech pádech / 216

Úvodem

Hody, hody, doprovody, dejte vejce malovaný,
nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý,
slepička vám snese jiný!

Umíte vlastně vůbec tuhle velikonoční koledu celou? A odkud znáte zástupce domácí drůbeže a toho správného, dlouhouchého zajíce, jehož silueta k jarním svátkům neodmyslitelně patří? Z vaší domovské vesnice, kde se každoročně slaví a kam se vracíte, z malého selského dvorku v Národním zemědělském muzeu, nebo jen z humorné duhové kresby na „komiksové“ laděné velikonoční pohlednici s nápisem *Veselé Velikonoce*?

Především v posledních desítkách let, pod prudkým vlivem technologie, která se propadla do životů nás všech, se u nás poněkud umenšila přitažlivost křesťanských Velikonoce. Tradiční zvyky se snaží nahrazovat videa sociálních sítí a osobní kontakt veselé SMS zprávy... Velikonoce jsou jen jedny, ale v každé zemi se během staletí odlišně tvarovaly a proměňoval se také rámec obyčejů a zvyků. Tradice se mohou různě upravovat, aby byly

i dnes živé a sloužily i k zamyšlení, zábavě i potěšení. Nemá cenu porovnávat a „vážit“ popularitu poetických zimních Vánoc a jarních Velikonoc – oba svátky reflektují všechny barvy lidské duše – od smutku, křesťanského rozjímání, až po radování a bujaré veselí. Dva největší svátky v kruhu roku pojí i to, že je poponášíme dál, se svou životní zkušeností už od dětství, a předáváme je další generaci. Jednou ze skvělých možností je u nich umění zastavit se a slavit se svým blízkým okolím. Připravit sváteční dny a naplno je prožít, umět si vychutnat dynamiku každého okamžiku. Připomenout si magické poselství křesťanství.

V České republice je znovu Velký pátek – od roku 2016 – stejně jako v desítkách státech světa státním svátkem... Ovšem náboženský, regulemi daný obsah svátků u části populace vystřídalá náplň spojená spíše s odpočinkem, pobytem v přírodě – radováním se z prvních jarních dní, které se výrazně prodlužují. Statistiky uvádějí, že i když v církevním liturgickém roce zůstávají Velikonoce svátky největšími, svou přítomností na bohoslužbách si je takto připomíná pouze část obyvatel.

Vysoké procento domácností v Česku stále některý z velikonočních zvyků udržuje, třebaže zároveň vnímáme, že původní, bohatá náruč jarních tradic z běžného života mizí nebo se mění. V některých regionech, především na jižní a střední Moravě, některé

zvyky opět ožívají, i když nově se už koledovat chodí nejen pěšky, ale také autem. Velikonoce zůstávají živým odkazem dávných dob, byť jejich autentické prožívání není, a ani nemůže být takové jako v minulosti. Alespoň se zaposlouchat do hlaholu zvonů, zastavit se u veselé pomlázky ve vedlejší ulici, nabarvit alespoň jen v cibuli nějaké vajíčko. Zkusit upéct beránka, stylově ozdobit a dekorovat byt, koupit si maličkost na sebe. I tím slavíme, předáváme cosi dál.

Kniha *Veselé Velikonoce* si neklade za cíl přinést kompletní obraz významu Velikonoc. Pásmo, sled definicí a informací, se zastavuje u kapitol z historie Velikonoc i tradiční liturgie, abychom se lépe orientovali ve sledu dní tohoto pohyblivého svátku. Symboliku a názvosloví Velikonoc zachycujeme krok po kroku, pěkně podle abecedy, nevynecháme ani pověry a pranostiky. Nechybí ani příprava jednoduchých i slavnostních pokrmů.

Výsledná koláž by se vám mohla hodit v každé situaci... Najdete v ní potřebnou nálož informací. Pomůže při náhodném vstupu do chrámu během slavnostních velikonočních dní, zrovna tak jako při radách malému klukovi, který se chystá otloukat poprvé píšťalku. Obliba téhle knížky po deseti letech neklesla, a tak jsme v reedici připravili nový mix Velikonoc – těch včerejška i dneška.

At jsou ty další opravdu veselé...

M. Z.

Přehled významných velikonočních dní v centru pozornosti celého roku

Postupně se vytvářela struktura církevního roku, ve kterém stojí Velikonoce, jako nejdůležitější křesťanské svátky v roce, v centru pozornosti. Dospělo se také k definici pravidel příprav na tyto svátky – především se jednalo o upřesnění postní doby. Křesťanské zvyky a rituály, které se spolu s odkazem Ježíše Krista začaly šířit, ale stabilně narážely na starší židovskou tradici (její svátek Pesach) a také na dávné pohanské kultury přírody. S upevňováním

V nejstarších dobách bylo totiž vnímání Velikonoc spojeno s přírodními jevy a cykly. Vítání jara mělo souvislost se vznikem a uctíváním kultu slunce, vítáním světla a tepla, které přicházelo po dlouhém chladném zimním období. Zkušenosti generací předků pomáhaly lidem alespoň zčásti předvídat chování všemocné matky, živitelky přírody. Se vznikem prvních civilizací pak dochází k organizovanějšímu uctívání a zbožštění přírodních cyklů. V Babylonu, kde mají Velikonoce svůj původ, byla uctívána bohyně nebes Astarote. S uctíváním této bohyně byl spojen zvyk „péct kulaté koláče se znamením kříže, což bylo babylonské mystické znamení

12

Tradiční sederová večeře o prvním večeru svátku Pesach

života“. Kříž jako symbol života nám dokládá fakt, že již tisíce let před Kristem vyjadřovali tehdejší lidé své vnímání reality za pomoci symbolů. Vždyť člověk sám – svým tělesným utvářením – je takový kříž, stačí rozpažit.

Židé mají sice své svátky odvozené ze svých nejstarších a nejdůležitějších událostí, přesto je jejich svátek Pesach nejen svátkem vysvobození z egyptského zajetí, ale i svátkem spojeným s oslavou příchodu jara. Právě v téhle době vznikají symboly, které stále vnímáme podle křesťanského pojetí Velikonoc

jako autentické. Především symbol beránka, obětovaného jako dík Hospodinu za ochranu před smrtí prvorozených. Samotné slovo pesach vyjadřuje v překladu uchránění, ušetření. Prvorozený byl tedy chápán jako příslib zajištění a pokračování rodu, či budoucí existence rodu. Oběť beránka, podle tradice čistého zvířete, je pak pomyslně obětováním prvorozeného. Vedle této historické události má svátek Pesach ještě souvislosti s obětováním za úrodu – obilí je dodnes jedním z živých symbolů Velikonoc.

Vyvedení z Egypta

Křesťanské pojetí Velikonoc navazuje na židovskou tradici svátku Pesach, kdy po záchraně prvorozených a následných deseti egyptských ranách byli Židé propuštěni a vyvedeni Mojžíšem. Zbavení se pout otroctví a ponížení, někdy také smrti, nacházejí své historické završení

v počátcích křesťanství v postavě Ježíše Krista. Kolem jeho života a smrti se začala budovat nová víra, která si získávala řadu stoupenců – byli ale první tři staletí existence víry tvrdě pronásledováni a zabíjeni.

Pohyblivý svátek

Poslední dny života Ježíše Krista daly vzniknout tradici jednotlivých velikonočních dnů, kompletní velikonoční cyklus se dále upravo-

val a konstituoval i v následujících stoletích, základ byl ale již dán. Po první tři staletí se však nesvětil žádný svátek kromě oslavy veli-

konočního tajemství, a to v neděli. Památka vzkříšení Ježíše Krista se posléze jako slavnost rozrostla na Velikonoční triduum a následně se rozšířila o přípravné (předcházející) a následné období.

Vnitrocírkevní spory o čas konání Velikonoc ukončil v roce 325 Nicejský koncil, který stanovil, že se Velikonoce mají slavit vždy v neděli po prvním jarním úplňku. Nejčasnější datum, na které může Velikonoční neděle připadnout, je tedy neděle 22. března, nejzazší může být 25. dubna. Teprve ve 4. století, kdy bylo křesťanství prohlášeno za státní náboženství, se Velikonoce začlenily do římských svátečních dnů. Staly se prvními a nejstaršími křesťanskými svátky. Nejnověji

se k výpočtu Velikonoc vyjádřil vatikánský všeobecný koncil v 60. letech minulého století. Velikonoce měly být slaveny vždy v určitém neděli (v gregoriánském kalendáři). K výpočtu se používá dost složitý algoritmus, který se odvozuje z pravidelných měsíčních, týdenních a ročních cyklů. Ke shodě na pevném termínu svátků nikdy nedošlo, i když byla některá data zvažována, chyběl nezbytný souhlas všech křesťanských církví – ortodoxní církve se cítí být vázány tradičním způsobem výpočtu data Velikonoc. To znamená, že podle zavedeného juliánského kalendáře se Velikonoce slaví většinou v jiném termínu než církev katolická.

Na výpočet Velikonoční neděle (podle gregoriánského i juliánského kalendáře) existuje vzorec, podle něhož se dá vypočítat datum Velikonoc nejen v minulosti, ale i v daleké budoucnosti. Autorem Gaussova algoritmu je německý matematik Carl Friedrich Gauss (1777–1855).

Od roku 325 byl již předvelikonoční přípravný půst chápán jako čtyřicetidenní přípravná doba (latinsky *Quadragesima Paschae*), předcházející největší události křesťanského roku. Čtyři desítky dní byly rozděleny do šesti postních nedělí, které měly striktně stanovené

církevní obřady. Během staletí se k jednotlivým z nich zrodily lidové tradice a zvyky. V oficiální církevní linii šlo o jednotlivé příběhy, které se k dané neděli vztahovaly: ústřední tezí je první postní neděle zápas Ježíše se Satanem jistou symbolikou...

Velikonoční vítězství přebírá druhá postní neděle, kdy se čte o Kristově proměnění na hoře. Pozornost ve třetí, čtvrté a páté postní neděli se orientuje na připomínku křtu a na přípravu jeho přijetí. A základní myšlenkou poslední, šesté postní neděle, otevírající pašijový týden, je vítězství a povýšení Páně, stejně jako jeho utrpení a smrt.

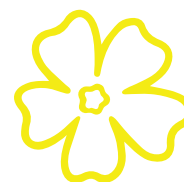
V celém pojetí Velikonoc dominuje obrovský duchovní význam neděle pro křesťany – měla být zasvěcena odpočinku a rozjímání a jako obecně přijatý svátek plnila také roli dne dobrých skutků a milosrdenství. Křesťanští panovníci ve středověku například o Božím hodu velikonočním toto „spojení“ umocňovali a otevírali žaláře svých vězňů, tak jako Kristus otevřel a vysvobodil lidstvo ze žaláře hříchu. Tento způsob amnestie symbolicky uchovával a šířil poselství o životě, mučednické smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista a každoročně obnovoval svazek mezi Bohem a člověkem.

Před vytvořením jednotlivých okruhů církevního roku slavili křesťané jako sváteční den a první den v týdnu neděli (latinsky *Primordialis Dies Festus*), základní jednotku liturgického roku. Liturgický rok, tedy rok církevní, je v křesťanském prostředí souhrn svátečních dnů a časových úseků, sestavených do pevné struktury v období jednoho roku. Základním kamenem církevního roku jsou již od 2. století Velikonoce, ve 4. století je doplnily Vánoce,

Gregoriánský kalendář

oslava Kristova narození. Během dalších generací se oba okruhy rozšířily o přípravná období, dobu postní, zaměřenou k Velikonocům, a dobu adventní před Vánocemi. Dobu mezi Velikonocemi a Vánocemi vyplnil třetí okruh liturgického roku, tzv. liturgické mezidobí. Církevní rok se řídí novozákonním příběhem o Ježíši Kristu a svým pojetím se odlišuje od roku občanského.

Počátek církevního (liturgického) roku nepřipadá na první leden, ale na první neděli adventní a jeho středem jsou Velikonoce.

CHRONOLOGICKÉ POŘADÍ LITURGICKÉHO ROKU:

1. Doba adventní (čtyři neděle předcházející adventním svátkům)
2. Doba vánoční (od Narození Páně do Křtu Páně – neděle po 6. lednu)
3. První liturgické mezidobí (od pondělí po Křtu Páně do úterý před Popeleční středou)
4. Doba postní (trvá od Popeleční středy do odpoledne na Zelený čtvrtek)
5. Velikonoční triduum (od večerní mše na Zelený čtvrtek do neděle Zmrtvýchvstání Páně)
6. Doba velikonoční (trvá od slavnosti Veliké noci do tzv. Svatodušní neděle)
7. Liturgické mezidobí (trvá od pondělí po slavnosti Seslání Ducha svatého do soboty před první nedělí adventní)

Hodování před Popeleční středou

Čas od Tří králů do Popeleční středy. Masopust, především několik dní tohoto období (ostatky, fašank, fašanky, končiny, konec masopustu), býval v minulosti oficiálním svátkem hodování, během kterého se všichni mohli dosyta najíst. Masopust končil v noci před Popeleční středou, kdy ponocný

zatroubil na roh a rychtář vyzval všechny k rozchodu. Následující den byl už přísně postní. Maškarní zábava, která probíhala zpravidla na masopustní úterý (den před Popeleční středou), se stávala vyvrcholením masopustu.

Název karneval je synonymem masopustu – masopustního veselí, slovo vzniklo z italského carnevale (carne = maso, levare = odstranit, odložit).

Přípravné období

V římskokatolickém liturgickém kalendáři je Popeleční středa (latinsky Dies cinerum) prvním dnem postní doby. Nazývá se též Bláznivá (v souvislosti s obchůzkou, spojenou s hledáním ztraceného masopustního veselí), Škaredá či Černá (udílí se popelec), jedná se o středu předcházející první postní neděli a pro křesťany představuje zlomové období. Končí totiž bujaré veselí, spojené s masopustním rejem masek a zábav, a následuje tiché a poklidné období příprav na největší křesťanské svátky.

Půst začínal na Popeleční středu a končil o Zeleném čtvrtku. Během očistného období si lidé měli upevnit křesťanské mravní zásady. Na velké svátky je podle katolické církve běžné se duchovně i tělesně připravit, pocity jarní radosti se omezují a tiší do postní atmosféry. Lidé směřují tělesnému odříkání a duchovnímu soustředění na přicházející významné chvíle církevního roku.

Termín Popeleční středy připadá na čtyřicátý den před Velikonocemi (do těchto dnů se nezapočítávají neděle), kvůli nepravidelnému datu Velikonoc se její termín každoročně mění. Název dne odkazuje k pokání; sypat si popel na hlavu je prastaré kajícícké gesto. Popel sehrával výchovnou úlohu svým odkazem a připomínkou pomíjivosti pozemského života a smrtelnosti. Pro všechny,

Masopustní maska

„kdo se provinili těžkým hříchem, tak začínalo období veřejného církevního pokání“. Člověk vyloučený z kruhu společenstva, či rodiny, představované církví, byl vystaven několikerému strachu. Jednak strachu o život, protože představoval odpadlíka od víry a osamocený život bez jakékoliv pomoci byl složitý v každé době. A dále kvůli strachu o duši, který u něho musel převládat.

Na Popeleční středu se jednalo o znovupřijetí na základě pokání, které věřící projevovali mezi Popeleční středou a Zeleným čtvrtkem

(označovaným jako odpustkový den). V průběhu očištného období se měly upevnit křesťanské mravní zásady. Pro mnoho křesťanů představuje Popeleční středa připomínku konečnosti vlastního života, vyznačuje se pokáním. Jedním z častých vysvětlení symboliky je i to, že si člověk má uvědomit vlastní nicotnost a bezvýznamnost před Bohem.

Od 12. století se stalo zvykem pálit kočky (nebo také palmové ratolesti) z Květné neděle minulého roku; takto získaný popel se používá při bohoslužbě Popeleční středy, kdy jsou věřící znamenáni popelem (popelce na čele). Původně byl tento obřad vyhrazen hříšníkům v rámci jejich veřejného pokání. Poté, co se kající úkony z veřejného prostoru přesunuly spíše do soukromí, se obřad rozšířil na všechny věřící; změna nastala v průběhu 10. století. Součástí tiché mše, konané tento

den, bylo také to, že obraz na hlavním oltáři až do Gloria na Bílou sobotu byl zakryt fialovým plátnem. Právě kvůli obřadu udílení popelce, spočívajícího v označování popelečným křížem na čelo, vznikl název Popeleční středa. Svěcený popel z Popeleční středy byl považován, ostatně jako každý jiný posvěcený předmět, za nositele ochrany.

Postní doba, stejně jako Velikonoce, začíná každý rok v jiný čas. Pouze zahájení na Popeleční středu a konec – Zelený čtvrtek – zůstávají stabilní. Definována bývá jako čas předvelikonoční, přípravná nebo kající doba. Jedná se o dny, kdy se lidé mají uskrovnovat, neholdovat pití ani zábavám, v některých historických dobách měla platit také sexuální abstinence. Nastávaly dny tiché a poklidné, plné vnitřního pokání, zahrnující vztah k Bohu formou modliteb a čtení Bible.

Zvyky „Bláznivé středy“ v lidové tradici:

Nejvýraznějšími zvyky byly výslužka žen, spláchnutí popelce a hledání ztraceného masopustního veselí. Uvedená trojice zvyků má důmyslný sled. Předchozí den byl posledním z dnů zábav a stávalo se, že to mnoho z masopustních postav, především mužů, „přehnal“. Jako první zvyk se ustavila ranní obchůzka žen, které si v hrnci nesly rozpuštěné mýdlo a štětečkem natíraly tváře mužů, vyspávajících masopustní veselí. Ti se pak museli vykoupat, nejčastěji penězi, za které si ženy koupily sladkou kořalku. Během dne pak následovala mše, spojená s udílením popelce, a po ní obvykle následoval další děj, v němž měli hlavní úlohu muži. Říkalo se, že jdou spláchnout popelec.

Po mši, kdy kněz označil věřící popelečním křížem, se většina mužů odebrala do místního hostince a předchozí obřad řádně zapila. Aby ulevili svědomí, obtíženému nevhodným chováním v tak významný den, ospravedlňovali to muži tím, že je popeleční povyražení chrání nejen v létě před komáry a mouchami, ale pomáhá k dobré úrodě obilí.

Završením dne bylo tzv. hledání ztraceného masopustního veselí. Spočívalo v obchůzce místního nejchudšího vesničana (někdy žebráka), oblečeného do pestrého maškarního kostýmu, v ruce nesl rozsvícenou lucernu a sousedům vysvětloval, že hledá ztracený masopust. Býval obdarován výslužkou, často zbytky z masopustní oslavy.

Moderní půst – Držet půst neznamenal u našich předků nejíst vůbec. Pokud pomineme „hladovku“, setkáváme se se dvěma různými druhy půstů: po celou postní dobu se člověk mohl najíst dosyta jen jednou denně (s výjimkou nedělí). V některých dnech se jednalo o „půst zdrženlivosti“, to znamená zákaz konzumace masných a mléčných produktů, vajec, piva a vína. Postní jídla bývala jednoduchá: používalo se jen málo tuku, starodávným postním pokrmem bývala pražba, druh kaše, připravené z opražených, namletých zrn. Připravovala se naslano i nasladko, také se pekly vdolky z tmavé žitné mouky. Sušené ovoce, povidla nebo ořechy dodávaly jídelníčku potřebnou vlákninu. Odlehčená jídla z luštěnin, obilnin, kysaného zelí, brambor nebo ryb jsou bohatá na živočišné i rostlinné bílkoviny, komplexní sacharidy a zdravé tuky. Proč vlastně něco z toho nezkusit?

K předvelikonočnímu postnímu období, přípravě na blížící se svátky, se lidé stále vracejí. Vnímají ho jako příležitost něco si odřict. Aktuální detoxový trend, mnohdy naplánovaná čtrnáctidenní očištná kúra, by se měla spíše nahradit vyvážením rozumného jídelníčku v průběhu celého roku. Jarní očista získává rozmanité podoby... Moderní doba a s ní i moderní půst nemá základ jen v úpravě stravy, ale třeba také v zamyšlení, čeho mám já sám přebytek a zda tím někomu v okolí nemohu pomoci.

Velikonoční tabule s postními jídly

Postní neděle

Lidová tradice přiřkla každé postní neděli originální název, nahrazující církevní latinu, podle zvyku, který se k dané neděli vázal:

První neděle postní: Invocabit – Černá, též Pučálka, Liščí

Druhá neděle postní: Reminiscere – Pražná

Třetí neděle postní: Oculi – Kýchavná

Čtvrtá neděle postní: Laetare – Družebná

Pátá neděle postní: Ludica – Smrtná, Smrtná

Šestá neděle postní: Palmarum – Květná

První neděle postní (Černá, Pučálka, Liščí)

Označujeme ji také jako Černá, v době půstu totiž ženy odkládaly pestré součásti oděvu, a především do kostela se oblékaly do šatů tmavé barvy, na hlavu vázaly černé šátky. Černá barva vynáší symboliku prázdnoty, smutku nebo zastavení, tedy pojmů, pro přípravné období vhodných. Druhé pojmenování pro tuto neděli, Pučálka, odráželo zvyk připravovat v tento den typické postní jídlo – pučálku (z naklíčeného hrachu nebo čočky). Třetí název, Liščí, se spojuje s lidovým zvykem určeným především dětem – jedná se o první

konkrétní zvyk či spoluúčast dětí v období Velikonoc.

Pokud si promítneme dnešní pojetí Velikonoc, které se hodně věnují dětem a završují se Velikonočním ponděním s pomlázkou, je to poměrně výrazný kontrast. Liščí nedělí byla nazývána také proto, že hospodyně napekly brzy ráno sladké preclíky, pověsily je na stromy v zahradě a dětem sdělily, že je tam poztrácela liška, která tudy běžela. Je tu jistá souvislost s jinou tradicí, hledáním vajíček na zahradě, jak je tomu zvykem v některých evropských zemích.

Pučálka, typické postní jídlo

Druhá neděle postní (Pražná)

Tato postní neděle nebývala na lidové zvyky příliš bohatá, projevuje se to i v jisté chudobě lidových názvů. Pražmo, od kterého dostala tato neděle svůj lidový název, bylo staroslovanským pokrmem, připravovaným pražením nedozrálého obilí. Zvyky, spojené s pokrmy, nebyly náhodné, ale byly vyústěním ryze vynuceným. Ne snad v takovém 19. století, kdy tento zvyk spíše odkazoval na tradici, ale

u starých Slovanů byly ovlivněny právě příchodem jara, nebo spíš odchodem zimy. Skladování potravin v dávnověku bylo totiž velmi primitivní, uvážíme-li ještě malou úrodu a všemocnou přírodu, ohlašující zkušenostmi a předávanými znameními hodně dlouhou zimu. Pro staré Slovy byl příchod jara (tepla, světla), zbožštělého v postavě bohyně Vesny, symbolem příchodu nového života.

Třetí neděle postní (Kýchavná)

Název se zrodil z několika pověr a zvyků. Tato neděle připadala na přelom února a března, někdy na počátek března, podle data Velikonoc. Každý rok bylo jiné počasí, i když to vždy bylo období pomalého a postupně viditelnějšího probouzení přírody. Stačilo podcenit teplotní výkyvy a přišla nemoc. Podle místních pranostik mělo časté kýchání, spojené s nemocí, znamenat dlouhý život (přinášelo úlevu organismu), ale také pravý opak, blížkou smrt. Kýchání, ohlašující

smrt, poznamenala zkušenost z morové epidemie: „Kdy člověk, jak ústa zíváním otevřel, aneb kejchl, náhlou smrtí umřel.“ Protože mor také odezněl právě na třetí postní neděli, dostala tato neděle přízvisko Kýchavná. Dodnes často můžeme slyšet pozdravení, určené kýchnuvšímu: Pomáhej Pán Bůh anebo Pozdrav tě Pán Bůh. Ani lékařská věda nedokázala zcela vymazat pradávnou pověru, pomocí níž se nejen věřící ucházejí o pomoc a ochranu.

Čtvrtá neděle postní (Družebná)

Další postní neděle spadala do poloviny čtyřicetidenního přípravného období – nastal čas

poněkud odlehčit vážnost chvíle. Lidové označení Družebná napovídá, že se v tuto neděli

